

УДК: 377.3:398(477)

М. М. ТОРЧИНСЬКИЙ, д-р філол. наук, професор
Хмельницький національний університет, МОН України
вул. Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
mina@ukr.net

І. В. ВОЛОШИНА, спеціаліст відділу міжнародних зв'язків
Хмельницький національний університет, МОН України
вул. Інститутська 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
voloshka88@yandex.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФОЛЬКЛОРИСТИКИ: УКРАЇНА ТА США

***Анотація.** Висвітлено основні положення та специфічні риси підготовки фахівців з фольклористики за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями у вітчизняних вищих навчальних закладах, подана характеристика фольклористики як науки та історія її розвитку в Україні. Подано коротку порівняльну характеристику підготовки фахівців з фольклористики в університетах США. Згадано міжнародні фольклорні організації, які тісно співпрацюють з науковими фольклористичними школами. Обґрунтовано необхідність звернення до зарубіжного досвіду у підготовці фахівців з фольклористики.*

Ключові слова: фольклористика, фахівці з фольклористики, професійна підготовка, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У контексті тотальної глобалізації та сучасних модернізаційних тенденцій усе більшої актуальності набуває проблема необхідності збереження усталених традицій підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. На сьогодні дуже важливим є зберегти національну ідентичність і водночас йти в ногу зі світовими тенденціями підготовки фахівців, які б були конкурентноспроможними не лише на вітчизняному, але й на міжнародному ринку праці. У цьому аспекті особливої актуальності набуває питання підготовки фахівців з фольклористики у вітчизняних класичних вишах, так як її сутність, зміст і форма, сформовані історично-глибокій науковій основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиріччя більшість відомих науковців та освітян звертаються до проблеми дослідження модернізаційних перетворень у вищій освіті, пов'язаних із процесами глобалізації, гуманізації, гуманітаризації, культурологічного підходу до змісту освіти тощо (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Мещанінов та ін.) [1]. Однак питання реформування системи фольклористичної українознавчої підготовки фахівців в умовах вітчизняних університетів аналізувались фрагментарно у працях О. Семенов, Т. Усатенко, Г. Філіпчука та ін.

Формулювання мети статті. Зважаючи на недостатнє висвітлення у вітчизняній науково-педагогічній літературі питання професійної підготовки фахівців з фольклористики у ВНЗ України, а також відсутність компаративного

аналізу підготовки фахівців цієї галузі у зарубіжних вищих навчальних закладах, ставимо за мету статті висвітлити особливості професійної підготовки фахівців з фольклористики у ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У червні 2005 р. Міністерство освіти і науки України затвердило наказ Про затвердження змін до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями (№363 від 16.06.2005 р.), у якому під пунктом 8 зазначено: «До напряму підготовки 0305 «Філологія» ввести спеціальності: «Фольклористика» освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр» – 6.030500, «Спеціаліст» – 7.030503, «Магістр» – 8.030503» [5].

Однак зауважимо, що підготовка фахівців зі спеціальності «Фольклористика» в Україні віднедавна здійснюється у трьох класичних університетах:

– у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за освітньо-кваліфікаційними рівнями «Бакалавр» та «Магістр» (з 1993 р., «Музична фольклористика» – з 2000 р.),

– у Львівському національному університеті імені Івана Франка — за ОКР «Магістр» (з 1995 р.).

– з 2011 р. у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького проводиться підготовка зі спеціальності 8.030503 Фольклористика кваліфікації «Магістр філології. Фахівець з фольклористики. Викладач вищого навчального закладу» [4].

У кількох університетах України керівництвом та викладачами кафедри було зніційовано запровадження до напрямів підготовки спеціальності «Фольклористика». Зокрема у 2005 р. здійснено перший набір бакалаврів філології за спеціальністю «Фольклористика» у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка завдяки зусиллям завідувача кафедри теорії літератури та компаративістики, доктора філологічних наук, професора О. А. Галича. Однак перелік напрямів підготовки і спеціальностей уже на 2011 р. свідчить про те, що набір на цю спеціальність не проводиться. Подібна ситуація склалась і у Ніжинському державному університеті імені М.В. Гоголя.

Підготовку фахівців зі спеціальності «Музична фольклористика» здійснюють спеціалізовані кафедри Національної музичної академії України ім. П. Чайковського, Київського національного університету культури і мистецтв.

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з 1993р. відкрито відділення фольклористики, а з 2000 р. – спеціалізацію «Музична фольклористика». З 1992 р. здійснюється набір до докторантури та аспірантури зі спеціальності «Фольклористика». Першим завідувачем кафедри фольклористики стала професор, доктор філологічних наук Л. Дунаєвська (1949 – 2006), яка має послідовників дослідження фольклорного пласту культури, що свідчить про сформовану нею власну науково-фольклористичну школу [2]. З 2008 р. кафедру очолює доктор філологічних наук О. Івановська. При кафедрі є Центр фольклору та етнографії, основними напрямками роботи якого є наукова, організаційна та видавнича діяльність. Завдяки діяльності кафедри фольклористики в Інституті філології Київського національного університету зріс інтерес до народної творчості, з'явилися самодіяльні гуртки народного співу, музики і танців (наприклад, «Роксоланія», керівник проф. І. Павленко), значно поживались дослідження в царині

українського фольклору та фольклорно-літературних взаємин. Кафедра фольклористики підтримує наукові зв'язки з університетами Альберти (Едмонтон, Канада), Кракова і Варшави, Московським педагогічним університетом.

У Львівському національному університеті імені Івана Франка фахівців з фольклористики готують викладачі кафедри фольклористики імені Філарета Колесси. Реформування Наукового Товариства імені Тараса Шевченка у 1892 р. у Львові та заснування в університеті кафедри української історії 1894 р., яку очолив М. Грушевський, створило реальні умови для відкриття в університеті загальноукраїнського центру українознавчих та фольклористичних досліджень. На той час у Львові сформувалася плеяда таких викладачів і вихованців університету, як М. Грушевський, І. Франко, О. Колесса, В. Гнатюк, К.Студинський, Ф. Колесса, І. Свенціцький та ін. Значною подією у розвитку фольклористики стало відкриття у Львівському університеті кафедри етнології (1910). У Львівському університеті 1939 р. за зразком навчальних планів філологічної освіти в СРСР було відкрито кафедру фольклору та етнографії, яку очолив патріарх української фольклористики, вчений Філарет Колесса. Членами кафедри також були професор А. Фішер, асистент Я. Нестюк та старший лаборант Г. Перльс. Зі смертю Ф. Колесси у 1947 р. кафедру фольклору та етнографії закрили. До 1958 р. українські студенти вищих шкіл не тільки не могли навчатися на кафедрах української фольклористики, яких не було у жодному вищому навчальному закладі України, а й не мали навіть навчального підручника з цього предмета. Заснування в 1990 р. кафедри української фольклористики в університеті (її завідувачем став професор Т. Комаринець) стало можливим лише у зв'язку з боротьбою за незалежну Україну. З 1995 р. на філологічному факультеті відкрито спеціальність «Фольклористика», а спеціалізацію з фольклористики кафедра проводила з часу свого заснування чи відновлення (з 1990 р.) [3]. На кафедрі як провідній організації проходять апробацію кандидатські та докторські дисертації з фольклористики. Успішно функціонує аспірантура. Кафедра активно співпрацює з Кольбергівським товариством у м. Пшисуха (Польща), варшавськими, люблінськими і білостоцькими вченими у вивченні культури Полісся, відділом україністики Пряшівського університету імені П. Шафарика (Словаччина) тощо.

Як уже зазначалось раніше, спеціальність «Фольклористика» у ЧНУ ім. Б. Хмельницького є досить молодою (відкрита у 2011 році), тому багатою історією поки що похвалитись не може.

Проаналізувавши навчальні плани згаданих вище університетів, ми можемо вивести такий ряд нормативних курсів (обов'язкових дисциплін): етногенез і міфологія в контексті українського фольклору, етнографія, історія фольклористики, методологія та організація фольклористичних досліджень, міфологія, основи психології творчості в контексті фольклору, спадкоємні зв'язки народних культур, суб'єктно-образна система фольклору, сучасні напрями зарубіжної фольклористики, теорія фольклору, українська усна народна творчість, філософська та фольклорна антропологія, фольклор в етно- та соціолінгвістичному висвітленні, фольклор в системі культури, фольклор народів світу, фольклоризм у класичній та сучасній літературі; спецкурси: актуальні проблеми слов'янської фольклористики, дитячий фольклор та фольклор для дітей, етнопедагогіка, етнопсихологія, звичаєве право, народна етика в героїчному епосі, основи редагування фольклорних видань, південно-західно-східнослов'янський фольклор, поетика народної прози, поетична

модель української народної пісні, постфольклор, сучасний європейський фольклористичний дискурс, текстологія фольклору, текст та інтертекст в традиційній культурі, українське декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво, український музичний фольклор, фольклорні традиції в розвитку української літератури; та деяких наукових спецсеминарів для магістрантів: генезисна поетика народної прози, компаративна географія епічних мотивів, методика нотації і репродукування пісенного фольклору, народна творчість і професійне мистецтво, основи психолінгвістики, поетика фольклору, проблеми поетики народної пісні, проблеми поетики народної прози, структурне вивчення фольклору, фольклор як культурно-семіотична система, художня специфіка сценічної мови, художня специфіка фольклорних жанрів у контексті літератури [2; 3; 4].

Також, оскільки джерелом збирання фольклору є його природний ареал, навчальний план спеціальності «Фольклористика» обов'язково включає в себе фольклорну практику. Ця практика містить у собі декілька позицій (на прикладі навчального плану спеціальності «Фольклористика» ЛНУ імені І. Франка):

- 1) фольклористична експедиційна практика;
- 2) фольклорна практика за місцем проживання;
- 3) індивідуальне фольклористичне польове дослідження на тему «Український традиційний світогляд: демонологічні уявлення» [3].

У більшості університетів України присутня фольклористична складова у змісті навчального процесу підготовки філологів, вчителів та викладачів мистецьких дисциплін. Зокрема дисципліни фольклористичного циклу закріплені за викладачами кафедри української літератури у таких курсах: «Усна народна творчість», «Літературне краєзнавство», «Слов'янська міфологія», «Український словесний і музичний фольклор», «Психоаналітичні засади фольклору», «Етнопсихологічні аспекти міфології», «Історія української фольклористики», «Теорія українського фольклору», «Слов'янська фольклористика», «Міфологія у слов'янському та індоєвропейському контексті», «Фольклористика в системі культурознавчих і літературознавчих дисциплін», «Фольклор і література українців», «Словесний і зображувальний фольклор України», «Методика збирання та вивчення фольклору», «Народний календар українців», «Пареміологія» тощо.

Повторимо, що фольклористична підготовка у вітчизняних університетах ведеться у трьох класичних вишах (Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті імені Івана Франка та Черкаському національному університету імені Богдана Хмельницького). А оскільки в Україні представлена така невелика кількість університетів, що готують фахівців з фольклористики, є доречним звернутись до зарубіжного досвіду. Наприклад, у США є близько 20 ВНЗ, які готують фахівців з фольклористики за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями, це Гарвардський університет, Університет Джорджа Вашингтона, Університет штату Огайо, Університет штату Луїзіана у м. Лафает, Університет штату Міссурі, Державний університет штату Джорджія, Університет штату Орегон, Університет штату Техас у м. Остін, Державний університет штату Пенсильванія, Каліфорнійський університет в Лос-Анджелесі, Університет штату Гаваї у м. Моноа та інші [6].

Широку діяльність у США ведуть міжнародні фольклорні організації, які беруть активну участь в організації наукових конференцій з проблем фольклористики та

підготовки фахівців з фольклористики та тісно співпрацюють з науковими центрами при університетах США, Канади, Великобританії, де ведеться підготовка таких фахівців.

Висновки результатів дослідження. Таким чином ми бачимо, що в Україні фахівців з фольклористики готують лише у трьох класичних вишах. Причому диплом бакалавра за спеціальністю «Фольклористика» можна здобути лише у КНУ імені Тараса Шевченка, в диплом магістра – в ЛНУ імені Івана Франка та ЧНУ імені Богдана Хмельницького. Студенти-філологи у двох останніх університетах можуть обирати дану спеціалізацію для здобуття ступеню магістра на базі здобутого диплому бакалавра за спеціальністю «Українська мова та література», «Журналістика» тощо. Тому можна зробити висновок, що спеціальність «Фольклористика» у вітчизняних ВНЗ лише починає розвиватись.

Загалом фольклористична підготовка в Україні має фундаментальну основу, детерміновану ґрунтовними науково-фольклористичними підвалинами, широким спектром практичних досягнень у галузі фольклористики. Проте, на жаль у більшості університетів фольклористична складова змісту підготовки філологів представлена окремими курсами та спецкурсами, що не становлять цілісної, послідовної системи підготовки фахівців.

З іншого боку, якщо звернутись до зарубіжного досвіду, скажімо, США, то там спостерігаємо потужні наукові фольклористичні центри та школи з великою базою та значними науковими здобутками.

Перспективи подальших розвідок. З огляду це, проблема запозичення досвіду інших країн у підготовці фахівців з фольклористики потребує подальших досліджень. Науковий інтерес для нас становить професійна підготовка фахівців з фольклористики в університетах США.

Література

1. Вовк М. П. Актуальні проблеми підготовки майбутніх фольклористів-дослідників в університетах України [Електронний ресурс] / М. П. Вовк – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VChdpu/ped/2011_90/Vovk.pdf>.

2. Кафедра фольклористики. Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.philolog.univ.kiev.ua/php/kafkaf.php?id=33&sid=1>>.

3. Кафедра української фольклористики імені академіка Ф. Колесси. Львівський національний університет імені Івана Франка. Філологічний факультет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://philology.lnu.edu.ua/folk.php>>.

4. Навчально-науковий інститут української філології та соціальних комунікацій. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.cdu.edu.ua/?show=2;kid=9>>.

5. Наказ Про затвердження змін до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями № 363 від 16.06.2005 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>>.

6. American Folklore Society [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.afsnet.org/?WhereToStudyFolklore>>.

М. Н. ТОРЧИНСКИЙ, д-р филол. наук, профессор
Хмельницький національний університет, МОН України
ул. Інститутська 11, г. Хмельницький, 29016, Україна
mina@ukr.net

И. В. ВОЛОШИНА, специалист отдела международных отношений
Хмельницький національний університет, МОН України
ул. Інститутська 11, г. Хмельницький, 29016, Україна
voloshka88@yandex.ua

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФОЛЬКЛОРИСТИКЕ: УКРАИНА И США

***Аннотация.** Рассмотрены основные положения и специфические черты подготовки специалистов по фольклористике по различным образовательно-квалификационным уровням в отечественных высших учебных заведениях. Дана характеристика фольклористики как науки и история ее развития в Украине. Дана краткая сравнительная характеристика подготовки специалистов по фольклористике в университетах США. Упомянуты также международные фольклорные организации, которые тесно сотрудничают с научными фольклористическими школами. Обоснована необходимость обращения к зарубежному опыту в подготовке специалистов по фольклористике.*

Ключевые слова: фольклористика, специалист по фольклористике, профессиональная подготовка, высшее учебное заведение, университеты США.

М. М. TORCHYNSKYI, doctor of philological sciences, professor
Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine
11 Instytutska Str., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine
mina@ukr.net

I. V. VOLOSHYNA, specialist of international relations department
Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine
11 Instytutska Str., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine
voloshka88@yandex.ua

PECULIARITIES OF FOLKLORE STUDIES SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING: UKRAINE AND THE USA

***Abstract.** The paper focuses on the basic provisions and specific features of folklorists' training at all educational levels in national universities. Folklore as a science has been characterized and history of its development in Ukraine has been given. A brief comparative description of folklore specialists' training at the universities of the United States of America has been presented. International folklore organizations which have close collaboration with academic folklore schools have been mentioned. Necessity of studying and using foreign experience in training folklore studies' specialists has been substantiated.*

It has been emphasized that folklore studies training at national universities is performed at three classic universities (Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Lviv National University named after Ivan Franko, Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytskyi). The list of the main compulsory courses for folklore studies' students as well as an example of such a specific feature of folklore specialists' training as a folklore fieldwork practice have been presented. It has been substantiated that since Ukraine is represented by a small number of universities that train specialists in folklore, it is appropriate to turn to foreign experience. A brief comparative description of folklore specialists' training at the universities of the United States of America has been presented. International folklore organizations that are actively involved in the organization of scientific conferences on folklore and folklore training and which have close collaboration with academic folklore schools in the U.S., Canada, UK and other countries that train specialists in folklore have been mentioned.

Keywords: folklore studies, specialist in folklore studies, professional training, higher educational establishment, universities of the USA.

Bibliography

1. Vovk M. P. Actual problems of future folklorists and researchers at Ukraine's universities [Electronic resource] / M. P. Vovk – Mode of access: <http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VChdpu/ped/2011_90/Vovk.pdf>.
2. Department of Folklore Studies of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.philolog.univ.kiev.ua/php/kafkaf.php?id=33&sid=1>>.
3. Academician F. Kolessy Department of Folklore Studies. Ivan Franko Lviv National University. Philological faculty [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://philology.lnu.edu.ua/folk.php>>.
4. Educational and Research Institute of Ukrainian Studies, and Social Communication. Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.cdu.edu.ua/?show=2;kid=9>>.
5. Decree on Amending the List of areas and majors, which are trained at higher education institutions according to educational levels № 363 of 16.06.2005 [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>>.
6. American Folklore Society [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.afsnet.org/?WhereToStudyFolklore>>.